

УДК 725.54.57

Обиначна З.В.,
e-mail: zoriana.o@ukr.net, orcid.org/0000-0003-1782-5300,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ФАКТОРІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ ІПОТЕРАПІЇ

Виявлено ряд основних факторів, які впливають на формування архітектурно-просторового рішення реабілітаційних центрів іпотерапії, проведена систематизація та наведена коротка характеристика кожного з них.

Ключові слова: іпотерапія, реабілітаційний центр іпотерапії, фактори формування реабілітаційних центрів іпотерапії.

Постановка проблеми. В умовах сучасності розвиваються новітні методи лікування та реабілітації. Одним із таких є іпотерапія.

В результаті вивчення світового та вітчизняного досвіду проектування та будівництва закладів, в яких практикують метод іпотерапії, було виявлено, що на вибір території під будівництво, архітектурно-планувальне та об'ємне рішення впливають ряд факторів, кожен з них в певній мірі має вагомий вплив на формування реабілітаційних центрів іпотерапії.

Актуальність цього дослідження обумовлена відсутністю фундаментальних досліджень, присвячених в глибокому вивченню факторів, що впливають на формування реабілітаційних центрів іпотерапії.

Мета роботи. Виявити основні фактори, які впливають на формування архітектурно-просторового рішення реабілітаційних центрів іпотерапії.

Виклад основного матеріалу. У сучасній архітектурній науці істотним є поняття фактора. За визначенням, фактор – це причина, рушійна сила процесу, що відбувається або є одним з його умов. Фактори поділяються на зовнішні та внутрішні. Будь-яка архітектурна система має свої межі, що існують у визначеному «зовнішньому» світі, який знаходиться поза множиною елементів системи, що досліджується, та має на неї вплив.

Цей вплив – зовнішні фактори, що прийняті відповідними елементами системи – інтерпретуються системою у внутрішні фактори, які і викликають ту або іншу реакцію системи або окремих груп, що її складають (підсистем) [1, с.155].

За рахунок того, що планувальна структура іпотерапевтичних центрів є невпорядкованою, необхідно виявити фактори, які впливають на формування сучасних реабілітаційних центрів іпотерапії.

До зовнішніх факторів можна віднести: містобудівний, природно-кліматичний, демографічний, соціальний, економічний, екологічний (рис. 1).

Рис. 1 Зовнішні фактори, які впливають на формування реабілітаційних центрів іпотерапії (розроблено автором)

Містобудівний фактор регулює розміщення реабілітаційних центрів іпотерапії. Провівши дослідження світового та вітчизняного досвіду будівництва та проектування реабілітаційних центрів іпотерапії, іпотерапевтичних центрів було виявлено, що такі заклади зазвичай знаходяться на околиці міста, за межами населеного пункту. Для правильної організації функціональних зон потрібна досить велика територія під будівництво реабілітаційного центру іпотерапії, яка передбачає утримання коней, інколи включає туристичні маршрути. Обов'язково необхідно врахувати можливість підключення до зовнішніх інженерних мереж і енергетичних ресурсів.

Розташовувати такий реабілітаційний комплекс рекомендовано на окремих ділянках, як правило, в межах населених пунктів, у районах, що озеленені, далекі від промислових і комунальних підприємств, залізничних колій, автодоріг з інтенсивним рухом та інших джерел забруднення і шуму [2].

Природно-кліматичний фактор. Клімат відіграє одну із домінуючих ролей у формуванні композиційного рішення реабілітаційних центрів іпотерапії. Адже при створенні реабілітаційного центру іпотерапії необхідно враховувати температурний режим, наявність вітрів, кількість опадів та багато інших кліматичних показників. Також наявність мінеральних вод, сірководню чи інших мінеральних ресурсів на території центру впливає на етапи вибору ділянки та зонування території. Адже в комплексі з іншими видами реабілітації, іпотерапія матиме більш позитивний ефект.

Вибір конструктивної системи залежить від місцевих природно-кліматичних умов, матеріалів та стилю архітектури, яка витримана даною регіональною місцевістю.

Дуже велике значення під час планування реабілітаційного центру іпотерапії повинне приділятися мікроклімату, оскільки в такий заклад має відповідати біологічним та фізіологічним потребам людини та коня.

Мікроклімат — це комплекс фізичних чинників внутрішнього середовища приміщень, що впливають на тепловий обмін організму і здоров'я людини та коня. Мікроклімат приміщень для коней — це температура повітря, вологість і швидкість повітря, газовий склад його, пилова і мікробна забрудненість повітря, аероіонізація, тиск повітря, сонячна радіація, електричні та електромагнітні поля, рівень шуму [3, с. 9–10].

Архітектурне вирішення споруди також залежить від ландшафтних особливостей. Виходячи з аналізу світового досвіду будівництва реабілітаційних центрів іпотерапії, можна зауважити, що більшість закладів мають на своїй території озеро, яке також експлуатується при різних потребах.

Демографічний фактор. Оскільки в реабілітаційному центрі іпотерапії можуть проходити реабілітацію як здорові так і хворі люди – демографічний

фактор впливає на кількість розрахункових місць в закладі. Опираючись на показник народжуваності хворих дітей в місті/районі, ведеться розрахунок місткості закладу (малі ≤ 50 люд, середні ≥ 100 людей, великі ≥ 100 людей).

Соціальний фактор визначає рівень розвитку суспільства та безпосередньо впливає на функціональний склад закладу. Також соціальний фактор включає в себе реінтеграцію інвалідів в суспільство.

Широкий спектр проблем людей з інвалідністю в Україні свідчить про необхідність посиленої і комплексної уваги з боку держави й суспільства. Сучасне життя формує відповідні вимоги до соціального захисту цієї категорії населення. Практика показує, що значна частина положень соціально-економічної політики щодо інвалідів застаріла і не відповідає потребам сьогодення, а також не узгоджується із загальновизнаними високогуманними міжнародними нормами і стандартами [4].

Соціальний фактор є дуже важливим при створенні реабілітаційного центру іпотерапії. Насамперед, реабілітаційний центр іпотерапії – це заклад соціальної реабілітації. Враховуючи те, що він орієнтований на пацієнтів різної вікової групи та фізичних можливостей, такий вид закладу є однією сходинкою до безперешкодного «введення» інвалідів в соціум. Думаю великою проблемою для нашої держави є те, що громадяни не звикли до спільного життя із людьми з обмеженими можливостями. Проводячи дослідження реабілітаційних центрів іпотерапії неодноразово було зауважено, що більшість мам надають перевагу розвитку та лікуванню дітей у закритих школах-інтернатах, навчання проводиться в домашніх закритих умовах, прогулянки відбувається ввечері, у віддалених від людей місцях. Наше суспільство психологічно не готове до прийняття в соціум таких людей, оскільки вони проживають за іншим «сценарієм», в іншому світі. Хворі та їхні родичі бояться бути на людях. Більше того, навіть громадські заклади не пристосовані до людей з обмеженими можливостями, до людей на візку, оскільки в більшості з них відсутні пандуси. Тільки одиницям вдається досягти сприйняття і навіть визнання в соціумі. Наприклад в параолімпійському спорті. Адже з появою таких закладів соціум емоційно та психологічно буде готовий до прийняття людей з обмеженими можливостями.

Введення інваліда в нормальне спортивне середовище (кінний спорт для інвалідів) являє собою найважливіший крок для залучення в суспільне життя. Природно, що не всі пацієнти приходять до цього етапу, але ті, кому це вдається, отримують величезне задоволення від можливості бути частиною нормального світу, і це у великій мірі покращує їх соціальні відносини з людьми [5].

Варто зауважити, що іпотерапія виконує соціальні умови, адже іпотерапія – командна робота. Хворий співпрацює із конем та іпотерапевтом, який веде заняття за індивідуальним підходом. Крім того, перед/ після заняття з пацієнтом працюють різні фахівці: невропатологи, фізіотерапевти, психологи, спеціальні педагоги залежно від специфічності проблеми зі здоров'ям. Інколи до команди долучаються волонтери.

Економічний фактор впливає на можливість застосування сучасних конструкцій і нетипових архітектурних рішень, визначає рівень та склад послуг у реабілітаційному центрі іпотерапії, його благоустрій та конкурентоспроможність між такого типу закладами. Фінансові інвестиції можуть суттєво покращити рівень існуючих іпоцентрів. Також, зі збільшенням фінансів у вже існуючих реабілітаційних центрах іпотерапії, можна збільшити рівень надання послуг. Один з основних прикладів – наявність критого манежу та рамп для безперешкодної посадки інваліда на коня. Що стосується економічної вигоди для країни, то з вдосконаленням комфорту та зі збільшенням реабілітаційних та туристичних послуг покращиться економічний стан країни. Оскільки туристичні послуги можуть давати дохід не тільки закладу, а й вносити якусь частину доходу в економіку країни.

Екологічний фактор. Із розвитком цивілізації та науково-технічного прогресу, бурхливим зростанням кількості населення на Землі, обсягів виробництва та його відходів, проблема стосунків між природою та суспільством дедалі загострюється. Людство навчилося виготовляти надзвичайно багато різноманітних будівельних матеріалів, велика частина з яких є далеко не екологічно чистими. Їх виготовлення та використання часто завдає великої шкоди людині і природі. Тому в останні роки загострились питання екологічності, які спонукають нас до знаходження альтернативного вирішення проблем.

Одним із основних завдань іпотерапевтичного центру – є створення комфортних умов для відвідувачів. Враховуючи будівельні норми, такого роду будівля повинна бути віддалена від житлових та промислових районів, магістральних вулиць. Тобто повинні бути створені максимальні умови «єднання з природою». Найкраще місце розташування іпотерапевтичного центру – лісова галявина. Оскільки іпотерапія - лікування за допомогою коня, та саме лікування підсвідомо сприймається, як відпочинок. А завдання архітектора у даному випадку – максимально наблизити архітектуру до природнього середовища, щоб перебування у закладі не сприймалось, як примусове лікування. Для цього потрібно відвернути увагу хворого від хвороби, а наблизити до природи, щоб людина психологічно заспокоїлась.

Крім основних споруд для перебування відвідувачів, проживання коней та занять іпотерапією, дерево як матеріал можна використовувати і в рекреаційних зонах, формуючи різного роду відпочинкові піднавіси та лавки [6, с. 73].

До внутрішніх факторів відносяться медичний, педагогічний та ергономічний (рис. 2).

Медичний фактор впливає на формування архітектури внутрішнього простору будівель та зовнішнього середовища. Реабілітаційний центр іпотерапії має велике наповнення приміщень медичного напрямку (оглядове приміщення, приміщення медперсоналу, маніпуляційна кімната та ін.). Оскільки такий заклад, крім іпотерапії, може мати додаткові медичні послуги (інгаляції, масаж, ЛФК, арт-терапія та багато ін.), то зі збільшенням послуг збільшується

проектне наповнення закладу (медичного блоку). Наповненість закладу залежить від кількості пацієнтів, їхнього віку та стану здоров'я.

Для більш повного розуміння впливу медичного фактору на проектування реабілітаційного центру іпотерапії, було проведено анкетування, а також консультації із багатьма лікарями та працівниками закладів, в яких надається послуга іпотерапії.

Гірак Надія Василівна, адміністратор КСК «Wesendorf» в анкетуванні зазначила: «Іпотерапія позитивно впливає на людину, оскільки катання верхи змушує працювати не тільки робочі м'язи, але й ті, які "відмерли". Людина, яка проходить курси іпотерапії, отримує не тільки фізичні навантаження на м'язи, а також отримує душевне задоволення. У людини з конем проходить так зване "живе" спілкування, оскільки у тварини дуже сильне біополе. За декілька занять іпотерапія приносить бажані та чудові результати».

Вчені давно довели, що спілкування з тваринами збільшує тривалість життя і налаштовує людину на гармонійний лад. Особливо ця тенденція важлива для хворих діточок з ДЦП, які не є розумово відсталими, але мають певні фізичні обмеження [7].

Педагогічний фактор має прямий вплив на формування реабілітаційних центрів іпотерапії, оскільки в таких закладах проводяться навчання з підготовки коней до занять (тривалість 1-2 роки), а також курси з підвищення кваліфікації персоналу. Навчання пацієнтів різного виду терапії за участю фахівців різного профілю: педагоги, психологи, медики, соціальні працівники, волонтери. Однією з форм іпотерапії є параолімпійський кінний спорт, який також вимагає тривалого навчання пацієнтів.

Вивчення педагогічного фактора дозволило виявити два типи просторів архітектурного середовища (організований та неорганізований), формування яких пов'язано з просторово-часовими уявленнями особливої дитини. Визначено дві стадії (компенсуюча і корекційна) побудови інклюзивного (інтеграційного) виховання та навчання особливої дитини, що включають інформацію про характеристики груп (спеціальні та змішані) та їх наповнюваності, згідно з тим чи іншим порушенням функцій організму. Під інтеграційних розуміється навчання і виховання особливих дітей спільно зі здоровими [8].

Ергономічний фактор має важливий вплив на формування реабілітаційного центру іпотерапії, адже він визначає концепцію архітектурної, дизайнерської та технічної оснащеності внутрішнього простору, що є вельми важливим, враховуючи той факт, що в такому закладі будуть проживати люди з обмеженими можливостями.

В архітектурі та в мистецтві з давніших часів встановилося правило: «Людина є міра всіх речей», тому антропометричні дані є основою проектування будівлі, меблів, побутового та робочого обладнання. Розміри приміщень встановлюються відповідно до характеру їх використання та фіксуються в межах типологічних вимог. Велика увага приділяється розмірним параметрам комунікаційних просторів: коридорів, шлюзів, переходів, сходів, ліфтів, де враховується щільність людських потоків, швидкість руху, планувальні вимоги і особливі обставини (аварійні ситуації) [9].

На завершення можна сказати, що виявлені вище фактори є умовними і в практичній діяльності тісно взаємопов'язані одні з одними, а також можуть коригуватись (застосовувати в більшій чи меншій мірі) виходячи із конкретного завдання на проектування. Та все таки кожен з них мусить «знайти місце» в формуванні реабілітаційного центру іпотерапії.

Висновок. На завершення можна сказати, що виявлені вище фактори є умовними і в практичній діяльності тісно взаємопов'язані одні з одними, а також можуть коригуватись (застосовувати в більшій чи меншій мірі) виходячи із конкретного завдання на проектування. Та все таки кожен з них мусить «знайти місце» в формуванні реабілітаційного центру іпотерапії.

Література

1. Ніколаєнко В.А., Петрук Ю.О. Фактори, які впливають на архітектурно-просторову організацію об'єктів з функціями спортивного призначення/ Проблеми архітектури і містобудування// Вісник Донбаської академії будівництва і архітектури, 2014 2(106), с. 155-158
2. Кравченко І.Л. Принципи архітектурно-планувальної організації центрів медично-соціальної реабілітації дітей та підлітків з фізичними вадами: дис. арх: 18.00.02/ Кравченко Ірина Леонідівна; КНУБА – К., 2013. – 181с.
3. Нормы технологического проектирования конно-спортивных комплексов: НТП АПК 1.10.04.003-03. — М.: Мин-во сельского хозяйства Российской Федерации, 2003.
4. Врегулювання проблемних питань працевлаштування та захисту прав інвалідів у сфері праці : практ. посіб. / уклад. О.В. Бабак, І.В. Гладка, Н.М. Малиновська, В.Й. Скаковська ; за заг. ред. В.М. Дьяченка, М.Л. Авраменка. — К. : “Ун-т Україна”, Всеукр. центр професійної реабілітації інвалідів, 2007. – 156 с.
5. Наукова бібліотека PuLib.if.ua. Реферат: Іпотерапія : [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://pulib.if.ua/referat/view/41817>
6. Обиначна З.В. Використання дерева як екологічно чистого матеріалу в архітектурі іпотерапевтичних центрів / Сучасні тенденції розвитку

архітектури і містобудування : матеріали всеукр. наук.-практ. конф., Харків, листопад 2017р. / [ред. кол. : Г.О. Осиченко (відпов.ред.) та ін.] ; Харків. нац. ун-т міськ.госп-ва ім.О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім.О. М. Бекетова, 2018. – С. 73-74.

7. Дідик К. Іпотерапія. Диво спілкування з конями. веб-сайт URL: <http://www.mzz.com.ua/ipoterapiya-divo-spilkuvannya-z-konyami.html>.

8. Гусев В.В., Оздоровительные учреждения детей и молодежи. - М., Стройиздат, 1977 г. - С. 142. ил.- 22.

9. Фактори, що впливають на просторові параметри середовища проживання. Ергономіка і антропометрія : веб-сайт URL: http://allofremont.com.ua/factory_vliyayushhie_na_prostranstvennyye_parametry_sredy_obitaniya_ergonomika_i_antropometriya_46.

Обыночная З.В.,
Ивано-Франковский национальный технический
университет нефти и газа

СИСТЕМАТИЗАЦИЯ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА ФОРМИРОВАНИЕ РЕАБИЛИТАЦИОННЫХ ЦЕНТРОВ ИППОТЕРАПИИ

В статье выявлен ряд основных факторов, влияющих на формирование архитектурно-пространственного решения реабилитационных центров иппотерапии, проведена систематизация и приведена краткая характеристика каждого из них. К внешним факторам можно отнести: градостроительный, природно-климатический, демографический, социальный, экономический, экологический. К внутренним факторам относятся медицинский, педагогический и эргономичен.

Актуальность данного исследования обусловлена отсутствием фундаментальных исследований, посвященных в глубинном изучению факторов, влияющих на формирование реабилитационных центров иппотерапии.

Основные факторы архитектурно-планировочной структуры реабилитационных центров иппотерапии определяются на основании детального анализа мирового и национального опыта.

Ключевые слова: иппотерапия, реабилитационный центр иппотерапии, факторы формирования реабилитационных центров иппотерапии.

lecturer, Obynochna Z.V.,
Department of Architectural and Urban Development
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

SYSTEMATIZATION OF FACTORS AFFECTING THE FORMATION OF REHABILITATION CENTERS OF HIPPO THERAPY

The article reveals a number of key factors that influence the formation of the architectural and spatial decision of rehabilitation centers of hippotherapy, systematization is carried out and a brief description of each of them is given. External factors include: urban, natural-climatic, demographic, social, economic, ecological. Internal factors include medical, pedagogical and ergonomic.

The urgency of this research is caused by the lack of fundamental studies dedicated to their depth study of the factors affecting the formation of rehabilitation centers of hippotherapy.

The main factors of the architectural and planning arrangement of rehabilitation centers of hippotherapy are defined on the ground of the detail analysis of world and national experience.

Rehabilitation centers of hippotherapy combine many functions, and are aimed at providing a proper rehabilitation, educational and housing environment. In fact, such centers would satisfy the needs patients and workers. The architecture of rehabilitation centers of hippotherapy is designed to provide comfortable staying and satisfy all the medical and social needs of a wide range of visitors: children, adults, people with disabilities, athletes, pensioners.

The factors are conditional and in practice are closely linked with one another, and can be adjusted (use more or less) based on a specific design task. Nevertheless each of them is to "find a place" in the formation of hippotherapy rehabilitation center.

The results of the study can become an important stage for successful designing of buildings or reconstruction of existing buildings for the performance of functions of the rehabilitation centers of hippotherapy.

Keywords: hippotherapy, hippotherapy rehabilitation center, formation factors of hippotherapy rehabilitation centers.